

Vlaams
Parlement

ingediend op **741** (2015-2016) – Nr. 2
13 juli 2016 (2015-2016)

Verslag van de hoorzitting

namens de Commissie voor Onderwijs
uitgebracht door Koen Daniëls

over de nota van de Vlaamse Regering

ingediend door viceminister-president Hilde Crevits

over lerarenopleidingen versterken.
Wervende en kwalitatieve lerarenopleidingen
als basispijler voor hoogstaand onderwijs

Samenstelling van de Commissie voor Onderwijs:

Voorzitter: Kathleen Helsen.

Vaste leden:

Vera Celis, Koen Daniëls, Ingeborg De Meulemeester, Kathleen Krekels, Kris Van Dijck, Miranda Van Eetvelde;

Jos De Meyer, Jenne De Potter, Jan Durnez, Kathleen Helsen;

Ann Brusseel, Jo De Ro;

Caroline Gennez, Tine Soens;

Elisabeth Meuleman.

Plaatsvervangers:

Peter Persyn, Grete Remen, Axel Ronse, Willy Segers, Ann Soete, Manuela Van Werde;

Caroline Bastiaens, Sabine de Bethune, Vera Jans, Katrien Schryvers;

Jean-Jacques De Gucht, Francesco Vanderjeugd;

Katia Segers, Steve Vandenberghe;

Elke Van den Brandt.

Documenten in het dossier:

741 (2015-2016) – Nr. 1: Nota van de Vlaamse Regering

INHOUD

1. Uiteenzetting door prof. dr. Geert Kelchtermans.....	4
1.1. Uitgangspunten en reflectiekader	4
1.2. Kritische reflecties.....	4
1.3. Aandachtspunten en suggesties	5
2. Uiteenzetting door prof. dr. Martin Valcke.....	5
2.1. Eerste indruk.....	5
2.2. Contrastanalyse (input, proces, output, succession)	5
2.3. Conclusies.....	7
3. Uiteenzetting door prof. dr. Nadine Engels.....	7
3.1. Sterktes en uitdagingen	7
3.2. Een versterkte lerarenopleiding	8
3.3. Besluit	9
4. Uiteenzetting door Johan Veeckman	9
4.1. Algemene aandachtspunten	9
4.2. Bouwstenen van de conceptnota	9
4.3. Conclusies en aanbevelingen	11
5. Uiteenzetting door Toon Martens	11
6. Uiteenzetting door Lut Lippeveld	12
6.1. Knelpunten	12
6.2. Visie	13
7. Vragen en opmerkingen van de leden	14
7.1. Tussenkomsst van Caroline Gennez	14
7.2. Tussenkomsst van Jo De Ro.....	15
7.3. Tussenkomsst van Koen Daniëls.....	15
7.4. Tussenkomsst van Jan Durnez	16
7.5. Tussenkomsst van Kathleen Krekels	16
7.6. Tussenkomsst van Kathleen Helsen	17
8. Antwoorden van de sprekers.....	17
8.1. Antwoorden van Johan Veeckman	17
8.2. Antwoorden van prof. dr. Martin Valcke	18
8.3. Antwoorden van prof. dr. Nadine Engels	18
8.4. Antwoorden van prof. dr. Geert Kelchtermans	19
8.5. Antwoorden van Lut Lippeveld	20
8.6. Antwoorden van prof. dr. Toon Martens	20
9. Replieken	21
Gebruikte afkortingen	23
Bijlagen: zie dossierpagina op www.vlaamsparlement.be	

De Commissie voor Onderwijs hield op 28 juni 2016 een hoorzitting over de nota van de Vlaamse Regering, ingediend door viceminister-president Hilde Crevits, over lerarenopleidingen versterken. Wervende en kwalitatieve lerarenopleidingen als basispijler voor hoogstaand onderwijs. Voor de toelichting maakten de sprekers gebruik van een powerpointpresentatie die terug te vinden is op de [dossierpagina](#) van dit document op www.vlaamsparlement.be. Na de hoorzitting had op 30 juni een gedachtewisseling met minister Hilde Crevits plaats over de conceptnota (*Parl.St.* VI.Parl. 2015-16, nr. 741/3).

1. Uiteenzetting door prof. dr. Geert Kelchtermans

1.1. Uitgangspunten en reflectiekader

Geert Kelchtermans (Centrum voor Onderwijsbeleid en -vernieuwing en Lerarenopleiding KU Leuven) verduidelijkt dat hij spreekt in de hoedanigheid van expert en niet als actief betrokkene bij het beleid. Een eerste uitgangspunt bestaat erin om te denken in termen van een loopbaanperspectief in plaats van een professioneel continuüm zoals beschreven in de conceptnota. Het gaat om één fase in een proces van ontwikkelen en leren gedurende de ganse loopbaan. Het leer- en ontwikkelingsproces is een interactief gebeuren tussen de persoon en een bepaalde context. Hij vindt het ook belangrijk om het zogenaamde deficit-denken los te laten. Men moet ervan uitgaan dat een stagiair of beginnende leerkracht een positieve bijdrage kan leveren, eerder dan ze louter te beschouwen als personen die nog ondersteuning behoeven en een last zijn voor de organisatie.

Ten tweede is het belangrijk om een heldere taakverdeling te hebben tussen de verschillende actoren met betrekking tot professionalisering. De initiële lerarenopleiding is dan de verantwoordelijkheid van de lerarenopleiding. Zij is verantwoordelijk voor het aanleren van de startcompetenties. Bijgevolg zijn de aanvangsbegeleiding en de andere ondersteuning van professionalisering doorheen de loopbaan in eerste instantie de verantwoordelijkheid van het schoolbestuur of de inrichtende macht. Zij kunnen hiervoor ondersteund worden door de pedagogische begeleiding. Dat belet niet dat lerarenopleidingen nascholingsinitiatieven kunnen nemen.

Ten derde stelt de spreker dat leraren in scholen werken en niet alleen in klassen. Hij is akkoord met de conceptnota als het gaat over het belang van vakinhoudelijke, pedagogisch-didactische en klasmanagementexpertise. Men mag echter niet vergeten dat toekomstige leerkrachten vijftien jaar schoolervaring hebben. Zij hebben dus al een goed beeld van hun toekomstige beroep.

Geert Kelchtermans betreurt de bijna exclusieve aandacht voor de leerkracht op microniveau (de klas). Dit betekent een onderschatting van invloed van de kenmerken van een organisatie op de jobbeleving van stagiairs en beginnende leerkrachten. Daarnaast blijft leraarschap geconceptualiseerd in termen van individuele competenties en kenmerken terwijl leraarschap per definitie een gecontextualiseerd gegeven is. Een leraar functioneert altijd in een concrete context. Bijgevolg hebben contextonafhankelijke competentielijsten een beperkte relevantie.

1.2. Kritische reflecties

Een grote verdienste van de conceptnota is dat het leraarschap een plaats krijgt in de kwalificatiestructuur. Over de verplichte, niet-bindende toelatingsproef en het centraal stageregistratiesysteem is hij echter zeer sceptisch. Wat is het probleem en zijn dit de juiste antwoorden erop? Het stageregistratiesysteem lijkt op een immowebste. Het afstemmen van het leerproces op de context is echter

belangrijk. Als het is bedoeld om de planlast op te lossen, gaat men voorbij aan de win-winsituatie waarbij opleidingsinstituten in overleg met scholen een netwerk uitbouwen.

1.3. Aandachtspunten en suggesties

De spreker heeft enkele bedenkingen bij het opleidingscurriculum. Zoals al gezegd is het belangrijk dat studenten in de lerarenopleiding inzicht verwerven in de dynamieken van de school als organisatie. De stage biedt hiervoor vele mogelijkheden. Verder is er nood aan meer theorie. Toekomstige leerkrachten moeten worden uitgerust met begrippenkaders om concrete situaties te begrijpen en te beoordelen hoe ze moeten handelen. Hij pleit ook voor het erkennen van de structurele kwetsbaarheid van leraren: zij moeten keuzes maken zonder de zekerheid te hebben dat ze juist handelen.

Ten tweede herhaalt hij dat het belangrijk is dat er aandacht is voor de 'gecontextualiseerdheid' van de onderwijspraktijk. De concrete praktijken moeten het vertrekpunt zijn. Blauwdrukken zijn niet waardeloos maar verliezen vaak de context.

Ten derde moet de lerarenopleiding gezien worden als één stap in een proces van de professionele ontwikkeling. En tot slot stelt hij dat lerarenopleider een vak apart is. Het is merkwaardig dat formele, systematische opleidingen van lerarenopleiders nog in de kinderschoenen staan. Er is nood om hiervoor structureel en duurzaam opleidingen te voorzien.

2. Uiteenzetting door prof. dr. Martin Valcke

Martin Valcke (UGent) is lesgever aan de specifieke lerarenopleiding van de UGent maar zal spreken als onderzoeker. Hij is verantwoordelijk voor het EVALO-onderzoek (Evaluatie Lerarenopleiding). Hij is ook betrokken bij visitaties. Daarnaast doet hij ook internationaal onderzoek over lerarenopleidingen, zoals over het vastleggen en valideren van competentieprofielen.

2.1. Eerste indruk

Een eerste reactie is er een van opluchting dat er eindelijk een conceptnota is en dat er daarbij gebruik werd gemaakt van heel wat onderzoeksresultaten. Belangrijk is ook de aanwezigheid van een multiactorenperspectief en een duidelijke aanzet tot een loopbaanperspectief. Maar de conceptnota is nog geen antwoord op alle kritische pijnpunten.

2.2. Contrastanalyse (input, proces, output, succession)

Voor zijn contrastanalyse vertrekt Martin Valcke van de uitgangspunten van het EVALO-onderzoek. Daarbij werd gekeken naar inputvariabelen, het proces van lerarenopleidingen, de output, en 'succession' (en eventuele aandachtspunten).

Wat de input betreft, is de vraag wat het profiel is van de student-leerkrachten en het profiel van de lerarenopleiders? Inzake het profiel van de student-leerkrachten stelde het EVALO-onderzoek vast dat de instroom in de opleidingen, met uitzondering van de SLO aan de universiteiten, voor minder dan 50 percent bestaat uit aso-leerlingen. Er stellen zich dus heel wat vragen over de vakspecifieke voorkennis en de motivatie. In de lerarenopleidingen wordt er nauwelijks gedifferentieerd in functie van die zeer diverse instroom. Uitzondering hierop zijn de CVO's die een opstartend instroombeleid hebben. De beleidsaanbevelingen van het EVALO-onderzoek luiden: start de discussie over de minimumeisen bij de instroom, deel de ervaringen met instaptoetsen, oriënteringsproeven en

remediëringsproeven en er is nood aan gedifferentieerde trajecten. In de conceptnota is er sprake van een verplichte, niet-bindende toelatingsproef en een afzonderlijk traject voor zijinstromers zowel voor bachelors als masters. Over minimumeisen voor de instroom is niets terug te vinden in de conceptnota.

Inzake het profiel van de lerarenopleiders, werden er in het EVALO-onderzoek veel vragen gesteld naar de kwaliteit van de lerarenopleiders. In de conceptnota is hierover jammer genoeg niets terug te vinden, aldus de spreker.

Wat het proces betreft, stelt zich de vraag hoe leraren gevormd zullen worden. Een eerste luik heeft te maken met de basiscompetenties. Het EVALO-onderzoek stelde vast dat de toegang tot de stage problematisch is en dat de actoren verdeeld zijn over de aandacht voor andere dan de basiscompetenties: grootstedelijke problematiek, ICT, vakoverschrijdende eindtermen enzovoort. Belangrijk is daarbij dat de opleidingen aangeven dat ze er niet in slagen om alle basiscompetenties te bereiken, en dan in het bijzonder op mesoniveau. Als beleidsaanbevelingen kwamen vervolgens onder meer naar voor: meer partnerschappen tussen opleidingen en scholen, meer stage, professionalisering van de opleiders, een grotere rol voor aanvangsbegeleiding en investeren in een opleiding tot leraar op masterniveau. In de conceptnota zijn een aantal elementen terug te vinden: een stageregistratiesysteem, de master ter vervanging van de SLO, de verplichte niet-bindende toelatingsproef, praktijkgericht onderzoek ter versterking van de opleidingen, en flexibele trajecten. Minder is er in de nota terug te vinden over het aanleren van de moeilijkere competenties: zowel die op meso- en macroniveau, als moeilijkere competenties zoals taal, diversiteit, grootstedelijke problematiek enzovoort.

Het tweede luik van het proces focust op de professionaliteit van de opleiders. Onderzoek stelt vast dat de professionalisering zeer beperkt is, dat er weinig samenwerking en geen internationale dimensie is. Het enige wat in de conceptnota van de EVALO-aanbevelingen is weerhouden is praktijkgericht onderzoek over de opleiding van opleiders. Van een formeel erkende mentorenopleiding of professionalisering als een formeel onderdeel van het statuut, is geen sprake.

Na de input en het proces, is er de output: wat brengt een lerarenopleiding op? Ten eerste kan er gekeken worden naar het profiel van de uitstromende studenten. Met uitzondering van de geïntegreerde lerarenopleiding kleuteronderwijs, hebben de afgestudeerden momenteel allemaal een vooropleiding aso. Op enkele uitzonderingen na gaat het allemaal om Nederlandstalige Belgen. De aanwezige diversiteit bij de instroom is volledig verdwenen bij de uitstroom. Daarom beveelt Martin Valcke instroombeheersing en aanvangsbegeleiding aan. De conceptnota voorziet een verplichte niet-bindende toelatingsproef en een apart traject voor zijinstromers.

Ten tweede kan nagegaan worden of de basiscompetenties worden bereikt door de Vlaamse lerarenopleiding. Nagenoeg iedereen is het eens dat dat het geval is voor de competenties op microniveau: het lesgeven in de klas. Meer zorgen zijn er over de vakkennis in het secundair, maar ook in het lager onderwijs. Minder positief zijn de ondervraagden in het EVALO-onderzoek ook over de competenties met betrekking tot de rol in het schoolteam en ten aanzien van ouders en externen. Er is veel vraag naar verdere opvolging en naopleiding en kwaliteitszorg. Bijgevolg luidden de aanbevelingen: formuleer harde minimumeisen en zet in op opleidingen die deze realiseren, investeer in aanvangsbegeleiding en vervolgtrajecten, voorzie gedifferentieerde opleidingstrajecten en zorg voor kwaliteitsborging. De conceptnota laat de lio-baan als een soort divers traject bestaan. Verder wil de minister vreemd genoeg een hbo5-lerarenopleiding invoeren als een extra profiel. Er is een belangrijke focus op de versterking van

de opleiding door de aandacht voor zeer specifieke competenties zoals taal en op het invoeren van beheersingsniveaus door startcompetenties. Er is in de conceptnota tot slot sprake van kwaliteitszorg en een educatieve masteropleiding. Over het aanpakken van de moeilijke competenties op meso- en macroniveau is niets terug te vinden.

Ten derde stelt zich bij de output de vraag wat studenten doen na hun lerarenopleiding. Slechts 20 tot 25 percent begint te werken. 10 tot 20 percent studeert verder (bijvoorbeeld een banaba of een masteropleiding). Vaak stelt men de job uit om eerst andere ervaringen op te doen. Vele vragen worden gesteld bij de vlakke loopbaan. Daarom was een van de beleidsaanbevelingen het definiëren van een loopbaanperspectief met bijhorende vervolgopleidingen. In de conceptnota zijn er daarvoor hier en daar bouwstenen te vinden.

Een laatste onderdeel is de zogenaamde succession: wat na de start als leerkracht? Voor de aanvangsbegeleiding wordt de hete aardappel heen en weer geschoven tussen de opleiding en het werkveld. Als er sprake is van een vorm van aanvangsbegeleiding dan is die eerder informeel en vooral gericht op de kritische competenties. Logischerwijs luiden de aanbevelingen om te voorzien in een mentorenopleiding en -ondersteuning en een beleidsmatig aanbod voor aanvangsbegeleiding en 'toolkits' daarvoor. In de conceptnota valt hierover weinig te lezen, aldus Martin Valcke.

Tot slot werden in het EVALO-onderzoek een aantal uitdagingen voor de toekomst opgesomd. Met uitzondering van de aanpak van de werklust in de opleidingen, zijn alle thema's opgenomen in de conceptnota: de zwakke instroom en de kwaliteit van de uitstroom; het realiseren van alle gedefinieerde competenties; aandacht voor de transfer van theorie naar praktijk en omgekeerd; zorg voor flexibele opleidingstrajecten en grotere aantrekkelijkheid van het diploma en het lerarenberoep.

2.3. Conclusies

Martin Valcke eindigt met het benoemen van enkele zogenaamde 'cliffhangers'. In de conceptnota staan geen harde ingangseisen geformuleerd. Er is weinig terug te vinden over de diversiteit bij de leraren zelf. De leraar wordt nog steeds gezien als een zevenkoppige draak in plaats van in te zetten op functiedifferentiatie. De spreker merkt op dat er weinig aandacht is voor de financiering van onderzoek. Hij verwijst naar het Nederlandse voorbeeld van het NRO. Verder wordt in de conceptnota de stage als een neutraal algemeen overkoepelend begrip gezien. Stages moeten de volle breedte van de taken, rollen en verantwoordelijkheden dekken. In de nota zit geen compleet loopbaan debat verrat: geen doorgroei in lerarenberoep, geen jobdifferentiatie noch specialisaties en de hbo5-opleiding als 'teaching assistant' met een eigen – niet mindere – taakstelling is niet uitgewerkt. De zijinstromers zijn niet gedefinieerd, net zo min als het begrip flexibele trajecten.

3. Uiteenzetting door prof. dr. Nadine Engels

3.1. Sterktes en uitdagingen

Nadine Engels (vakgroep Educatiewetenschappen VUB) stelt vast dat de titel van de conceptnota twee zorgen verwoordt: voldoende en kwalitatief goede leerkrachten hebben. Beide sluiten mekaar niet uit. Het niveau en de kwaliteit van de opleiding bepalen mede het maatschappelijk aanzien en de aantrekkelijkheid. Voor het versterken van het imago is het bepalen van een hoog kwalificatieniveau, zowel qua diploma als qua hoge verwachtingen, belangrijk. Het lerarenberoep heeft dringend nood aan meer professionaliteit.

Een tweede positief element in de conceptnota is de vooropgestelde samenwerking met het werkveld. Dat is nodig om de kloof tussen theorie en praktijk te dichten. Verder vindt de spreker het positief dat de opleiding wordt gezien als een deel van een continuüm: opleiding, aanvangsbegeleiding en professionalisering. Dat vraagt verdere uitwerking. Het voordeel is dat opleiders zich minder laten verleiden tot het opstapelen van inerte kennis in de vooropleiding wanneer er een goed uitgebouwde aanvangsbegeleiding is.

Een laatste positief punt is het voorzien in een ruim en flexibel aanbod. Dat is belangrijk om voldoende potentiële leraren te laten instromen.

Nadine Engels heeft ook enkele bedenkingen bij de conceptnota. Zo wordt ervan uitgegaan dat er meer masterstudenten zullen kiezen voor een traject tot het leraarschap als ze vroeg in de opleiding hiervoor kunnen kiezen. Zij heeft hierbij vragen. Zullen ze bereid zijn om een brede oriëntatie op de arbeidsmarkt in te ruilen voor een educatieve master?

Een educatieve master is een goede piste als het gaat om opleidingskwaliteit maar dat kan alleen als het geen opleiding wordt waarin vakopleiding en professionele opleiding op gespannen voet staan. Door die concurrentie tussen vakopleiding en lerarenopleiding is meer duidelijkheid gewenst over de invulling van het volume van 60 studiepunten lerarenopleiding. Opleidingsonderdelen die tot de component lerarenopleiding behoren, moeten rechtstreeks worden ingezet voor het verwerven van de basiscompetenties.

Een bijkomende vrees is een mogelijke versprokkeling van opleidingsonderdelen over drie of vier jaar en eventueel verschillende instellingen. Zij verwijst naar een passage in de conceptnota over het organisatiemodel. Samenwerking is wenselijk en nodig maar de mate van samenwerking en afstemming binnen een curriculum wordt vermoedelijk onderschat.

3.2. Een versterkte lerarenopleiding

De voorbije twee jaren heeft de spreker in de eigen instelling gewerkt aan een nieuw curriculum voor de lerarenopleiding ter versterking van zowel de opleiding als de praktijk. Dat alles gebaseerd op opleidingsdidactisch onderzoek. Ze zal tonen wat dit vergt van een opleidingsteam om duidelijk te maken dat de verantwoordelijkheden voor onderdelen niet zomaar kunnen uitbesteed worden.

Het is uit den boze om eerst theorie te geven en te verwachten dat die vervolgens zal toegepast worden in de praktijk. Dat werkt niet, net zo min als een volledig op praktijkervaring gebaseerde opleiding, omdat de praktijk momenteel te weinig professioneel is.

Een aantal principes staan centraal in het nieuwe curriculum. Ten eerste is het curriculum opgebouwd rond het professioneel leerproces van de student en niet rond vakken die worden gedoceerd. De student verwerft lerarencompetenties in een oplopende graad van complexiteit. In de eerste module ligt de focus bij het leerproces van de leerlingen en hoe de leerling functioneert in zijn buurt. De eerste praktijktaak is tutoring. Tegelijkertijd zijn studenten ook bezig met 'community service learning', het ondersteunen van scholen in de praktijk, bijvoorbeeld voor huiswerkbegeleiding.

Een volgende stap is co-teaching: het assisteren van leerkrachten bij differentiatie in de praktijk. De derde stap is het nemen van verantwoordelijkheid voor een hele groep. Eerst onder sterke begeleiding, vervolgens zelfstandig en daarna met meer aandacht voor lerarentaken in de breedte.

Deze leerlijn (tutoring, co-teaching, full class, teamlid) wordt ondersteund vanuit de verschillende vakken. Van bij de start is het ook de bedoeling dat studenten zich leren baseren op onderzoekservaringen, en hun eigen praktijk onder de loep nemen en analyseren. Zo wordt de praktijk geprofessionaliseerd. Daarnaast moet de leerkracht in spe bewust zijn van de maatschappelijke en morele implicaties van wat hij doet en de manier waarop.

Het gevolg van een dergelijk leersysteem is dat alle betrokkenen sterk op elkaar moeten afgestemd zijn. Nadine Engels stelt dat daarnaast ook moet worden gewerkt aan het versterken van de gangbare praktijk in een school. Zo niet, riskeert de socialisatie met de gangbare praktijk snel gebeuren. Settings met samenwerking tussen opleiders, leerkrachten en student-leraren zijn bijgevolg noodzakelijk.

3.3. Besluit

De invoering van een op onderzoek steunende opleiding op kwalificatieniveau 7 is positief. Er is grote nood aan verwevenheid van de componenten theorie, praktijk, reflectie en onderzoek, en identiteitsontwikkeling. Het organisatiemodel moet daarop aansluiten. Nadine Engels hoopt op een volwaardige educatieve master die de componenten goed integreert, en zonder concurrentie tussen componenten van de lerarenopleiding en componenten van de vakopleiding. Zij hoopt tot slot dat het stageregistratiesysteem niet leidt tot een anonieme koppeling van stagiairs en praktijkbegeleiders.

4. Uiteenzetting door Johan Veeckman

4.1. Algemene aandachtspunten

Johan Veeckman (voorzitter VLHORA) start met het formuleren van een aantal algemene aandachtspunten. Vooreerst vraagt hij zich af of er geen nood bestaat aan de promotie van het lerarenambt, zoals bij verpleegkunde, in plaats van de structurele afbraak bijvoorbeeld door de pers. Zo kan de instroom verhogen. Ten tweede vraagt de superdiversiteit en complexiteit in de maatschappij een goed voorbereide leraar in een goed schoolteam. Verder merkt hij op dat de hervorming van het secundair onderwijs en het loopbaanpact invloed hebben op de lerarenopleiding en de aantrekkelijkheid van het beroep.

4.2. Bouwstenen van de conceptnota

Vervolgens gaat de spreker in op de verschillende bouwstenen uit de conceptnota. Wat de versterkte instroom betreft, is een niet-bindende verplichte instaptoets in ontwikkeling. De vraag stelt zich wat de invloed is op de kwaliteit en de kwantiteit. Een daling van de instroom hoeft geen probleem te zijn maar de vraag is wat de invloed zal zijn op de kwantiteit bij de uitstroom. Inzake de kwaliteit verwijst hij naar de verschillende visitaties en hun goede beoordelingen. De kwalitatief goede uitstroom staat in contrast met de negatieve berichtgeving in de pers.

Een volgende bouwsteen is wervende kwalitatieve lerarenopleidingen. De inschaling in kwalificatieniveau 6 en 7 is positief. Het bevordert de internationale afstemming en erkenning. Aan de kwalificatieniveaus zijn ook kwaliteitseisen gekoppeld die een kwalitatieve uitstroom garanderen. Er stelt zich wel een probleem voor de huidige opleidingen van niveau 4 en 5. Er zijn ook goede gekwalificeerde leraren nodig op deze niveaus. Daarvoor zal een andere benaming nodig zijn maar ook een andere manier van opleiding. Voor het niveau 5 zouden de hogescholen kunnen instaan. Voor wie enkel over een diploma secundair onderwijs beschikt, is er ook sprake van een mogelijk voorbereidend

traject. Ook het schoolteam wordt benadrukt omdat de competenties die men moet verwerven erg divers zijn. Specialisatie in een team is aangewezen.

In de conceptnota is ook sprake van een traject voor generatiestudenten en voor zijinstromers. De spreker stelt dat er terug uitzicht moet zijn op een sterk diploma, wervend voor alle doelgroepen van de lerarenopleiding. Hij beklemtoont het belang van een flexibel en aantrekkelijk aanbod met gevarieerde werkvormen en kansen voor EVC en EVK en met flexibele trajecten. Dit kan een win-winsituatie zijn door samenwerking met de CVO's door hun ervaring. VLHORA vraagt ook een goede definitie van zijinstromers en stelt zich vragen bij de vooropgestelde studieomvang van zijinstromers. De spreker gelooft in de idee van loopbaanperspectieven via zalmtrajecten voor bachelors en banaba's.

Een derde bouwsteen in de conceptnota is de transitie lerarenopleiding en landschap. Een inschaling op niveau 6 en 7 betekent dat de decretale eindverantwoordelijkheid bij hogescholen en universiteiten ligt. Er is heel wat expertise aan praktijkgericht en vakdidactisch wetenschappelijk onderzoek bij de hogescholen. Er wordt ook goed samengewerkt met de universiteiten hiervoor. Zoals de conceptnota ook bepleit, is VLHORA ook voorstander om de samenwerking tussen hogescholen en universiteiten in onderzoek inzake vakdidactiek te verankeren. Schaalvergroting wordt mogelijk waardoor gerichtheid op specifieke vakdidactiek mogelijk wordt.

De hogescholen kiezen voor de integratie van de SLO van de CVO's in de hogescholen, en dat in samenwerking met de universiteiten. Dit geeft de grootste kans op een duidelijke en volwaardige plaats voor het personeel in functie van het statuut en het opleidingsniveau. Verder gaat het versnipperde opdrachten en expertise tegen en bestaat er al een verregaande samenwerking tussen hogescholen en CVO's voor hbo5. Het flexibel aanbod in de hogescholen zal door de integratie verhogen en het aantal aanbieders wordt beperkt van drie naar twee.

Net zoals de conceptnota stelt VLHORA voor dat op de vestigingsplaatsen van de CVO's alleen de zijinstromers en geen nieuwe traject(generatie)studenten zouden inschrijven. Als gekozen wordt voor model 2 dan zullen de CVO's doorgeknipt worden waarvan een deel naar universiteit en een deel naar hogeschool zal gaan, mogelijks zelfs behorend tot verschillende associaties. Er moet aandacht gaan naar de CVO's als het gaat over personeel, infrastructuur, schaalgrootte enzovoort. Er bestaat ook een zorg over een mogelijk sociaal passief bij de integratie.

Wat de loopbaan van de leraar betreft, vraagt Johan Veeckman aandacht voor competentieontwikkeling als integraal onderdeel van de loopbaan. Er is nood aan een goed uitgewerkt professionaliseringsbeleid in het kader van de verdere ontwikkeling van de startcompetenties. Een sterke link tussen lerarenopleidingen, nascholing en vorming voor het werkveld is nodig, evenals een verdere uitwerking naar horizontale en verticale functies en functieprofielen waar leraren kunnen groeien tijdens hun loopbaan. Tot slot pleit VLHORA voor voldoende werkzekerheid en een haalbare opdracht voor een beginnende leraar. Johan Veeckman overloopt het schema met het voorstel van groeiloopbaan op p. 11 van zijn powerpointpresentatie. VLHORA zou het appreciëren indien er geen bijkomend schakeljaar nodig is na een erkend en geaccrediteerd professionaliseringstraject (al dan niet volgend op een banaba) om een educatieve master te kunnen behalen. Dit kan door de EVC's en EVK's te erkennen.

4.3. Conclusies en aanbevelingen

Hogescholen ondersteunen de beleidsbeslissingen met betrekking tot het niveau en de plaats van de lerarenopleidingen. Oplossingen moeten worden uitgewerkt voor noodzakelijke profielen op niveau 4 en 5. Er is aandacht nodig voor de vestigingsproblematiek. Voor het vormgeven van een flexibel en aantrekkelijk aanbod zijn ook flexibele arbeidsvoorwaarden voor het personeel noodzakelijk en geen sociaal passief voor de hogescholen. Een adequate financiering bij integratie conform de huidige financiering van de lerarenopleiding in de hogeschool is nodig. Een eenvoudig organisatiemodel verdient aanbeveling, en zal de transparantie verhogen en diverse en flexibele trajecten toelaten. De expertise van de lerarenopleidingen kan ook verder ingezet worden voor ondersteuning van de noodzakelijke professionalisering tijdens de gehele loopbaan van de leraar.

5. Uiteenzetting door Toon Martens

Toon Martens (algemeen directeur UCLL) vermeldt dat hij ook voorzitter is van VLHORA-werkgroep Platform hbo5. Hij heeft begrip voor de situatie waarin de CVO's zich bevinden en de financiële en organisatorische implicaties. Hij verwijst naar de gelijkaardige situatie waarin de hogescholen zich bevonden ten tijde van de academisering van de hogeschoolopleidingen.

Hij hoort veel zorgen over de kwaliteit van de lerarenopleiding maar hij heeft die ook over de kwantiteit en de tekorten in het secundair onderwijs in het bijzonder. Hij verwijst daarbij naar de grafiek met de aanwervingsbehoefte voor de verschillende onderwijsniveaus tot 2025. Vanaf schooljaar 2019-2020 stijgt die enorm. Die studenten zouden nu al moeten studeren aan de hogeschool of universiteit. Uit de tabel blijkt dat het aantal studenten lerarenopleiding secundair onderwijs in de hogescholen in 2015 ongeveer 2000 eenheden lager ligt dan in 2011 en 2012. Net het secundair onderwijs heeft een grote aanwervingsbehoefte in de toekomst. Onzekerheid over de hervorming van het secundair onderwijs heeft onmiddellijk grote implicaties op de aantrekkingskracht van die opleiding.

Een eerste uitgangspunt van de conceptnota dat Toon Martens wil bespreken is de versterking van de instroom via de verplichte niet-bindende toelatingsproef. Hij spreekt zijn grote zorg uit over de toekomstige oriëntatieproef. De voorspelende waarde blijft een groot probleem.

Een tweede uitgangspunt is dat alle lerarenopleidingen bachelor- of masteropleidingen worden en dat onderzocht wordt of een profiel op niveau 5 noodzakelijk is. Hij stelt vast dat alle sectoren worstelen met functiedifferentiatie. Het probleem met hbo5 Verpleegkunde is gekend. Dezelfde discussie dient zich aan in het onderwijs. Als er één domein is waar samenwerking tussen hogescholen en universiteiten een meerwaarde kan zijn, dan is het in de lerarenopleiding.

Ten derde zijn er de geïntegreerde lerarenopleidingen. Hij stelt vast dat een steeds diversere stroom de integratie bemoeilijkt en dat er nood is aan meer individuele trajecten. Een individuele aanpak heeft ook financiële implicaties. In zijn instelling werd daarom de individuele aanpak voor zijinstromers verlaten. Een groot deel van de oplossing zal daar gezocht moeten worden. Hij gelooft niet in een hervorming van de lerarenopleiding als men de financiële consequenties niet wil nemen. Er is ook het belang van het vakdidactisch en praktijkgericht onderzoek. De hogescholen hebben hierin ondertussen ook een traditie opgebouwd. Het is een opportuniteit voor samenwerking tussen universiteiten en hogescholen.

Een vierde punt is de instroom van generatiestudenten en zijinstromers. Ongeveer een derde van de instromers in de SLO van de CVO's bestaat uit

academisch gevormden. De expertise van SLO's met een diverse instroom, die niet mag verloren gaan, lijkt dus niet zo eenvoudig. Ook in functie van de werkzekerheid pleit hij voor de integratie in de hogescholen. Het is nodig dat hogescholen en CVO's samen nadenken over goede opleidingsconcepten voor personen die al een bachelor- of masteropleiding hebben behaald.

Ten vijfde wordt de expertise gebundeld in hogescholen en universiteiten. Weinig mensen beseffen dat van alle studenten lerarenopleiding meer dan 20.000 in de hogescholen een opleiding volgen, ongeveer 2000 aan de universiteit en bijna 10.000 in een CVO (cijfers 2013-2014). Daaruit blijkt dat de hogescholen een grote expertise bezitten. Als men waarschuwt voor de versprokkeling, verwijst de spreker ook naar de evaluaties die plaats hadden. Hij acht een goede samenwerking mogelijk als de wil er is. Die blijkt niet altijd even sterk aanwezig te zijn.

Tot slot wenst Toon Martens nog enkele bedenkingen te uiten over het Vlaanderenbreed stageregistratiesysteem. Als het een inzicht geeft in welke scholen hoeveel stagiairs begeleiden en opleiden, is hij een voorstander. Maar als het verder gaat naar inhoudelijke samenwerking, dan is hij geen pleitbezorger. Het kan niet de bedoeling zijn om vertrouwelijke gegevens, bijvoorbeeld over de evaluatie, aan iedereen ter beschikking te stellen.

6. Uiteenzetting door Lut Lippeveld

Lut Lippeveld (directeur CVO De Oranjerie) spreekt als woordvoerder namens 15 CVO's met een SLO-opleiding die zich als gevolg van de conceptnota hebben verenigd in een actiegroep Red de zijnstroom. Zelfs is ze directeur van een CVO die secundair volwassenonderwijs, tweedekansonderwijs, NT2, hbo5 en een SLO aanbiedt in de regio Hageland-Leuven.

6.1. Knelpunten

Ze overloopt enkele knelpunten. Een eerste is een lerarentekort in de toekomst. Daarbij mag het belang van de zijnstromer en zijn specifiek opleidingskanaal niet onderschat worden. Tegelijk stelt ze een daling vast van het aantal inschrijvingen voor de geïntegreerde lerarenopleidingen en voor de SLO's in sommige CVO's. 51 percent van de leerkrachten secundair onderwijs volgde een SLO, 49 percent een GLO. Van de studenten die een opleiding voor leerkracht secundair onderwijs via een SLO volgden, leidden de CVO's de meesten op (cijfers 2011-2012). In totaal volgde in dat jaar 42 percent van de studenten leerkracht secundair onderwijs een SLO bij een CVO. Als gevolg van het schrappen van een populaire leerweg door de conceptnota gaat het lerarentekort nog toenemen volgens de spreker. Dat zal de taaklast doen toenemen en bijgevolg de aantrekkelijkheid van het beroep verder doen afnemen met een nog groter lerarentekort tot gevolg.

Een ander knelpunt betreft de kwaliteit. Het schrappen van de SLO aan de CVO's doet vermoeden dat de kwaliteit in vraag wordt gesteld. Alle SLO's zijn echter gevisiteerd in twee rondes. In de eerste ronde waren er tekortkomingen bij de drie aanbieders: hogescholen, CVO's en universiteiten. In de tweede ronde werd vastgesteld dat alle lerarenopleidingen aan de kwaliteitseisen voldeden. Verder was er het EVALO-rapport. Daarbij scoorden de universiteiten het minst positief bij de voorbereiding op de basiscompetenties. Ook in Nederland wordt de geïntegreerde lerarenopleiding teruggeschroefd. Er wordt gekozen voor een postgraduaat voor zijnstromers. Een zwart-witdiscussie is niet aan de orde; elke opleiding heeft werkpunten maar allen verdienen ze respect voor hun inspanningen.

De spreker is vragende partij voor de zijnstromers die een belangrijke doelgroep zijn omwille van hun nuttige ervaring en competenties uit het werkveld, omwille

van hun bijdrage aan een diverse lerarenpopulatie en omwille van het leraren-tekort. De lerarenopleiding is voor zijinstromers een bewuste keuze.

Zijinstromers en CVO's vormen een geslaagd huwelijk om vele redenen. In de eerste plaats geeft het de mogelijkheid om gemotiveerd, met domeinkennis en maturiteit, in verhouding tot gezin en loopbaan, te kiezen voor een lerarenambt. Een aantal kenmerken van de CVO's passen bij een dergelijke volwassen cursist: flexibiliteit, laagdrempelig, maatwerk, praktijkgericht, fijnmazigheid. Deze kenmerken worden als dusdanig ook erkend door de minister in de conceptnota.

Als de balans wordt opgemaakt zijn er twee pluspunten: de erkenning van zijinstromers via een apart traject en de erkenning van de expertise van de CVO's. Als minpunten vraagt de spreker zich af hoe de continuïteit verzekerd gaat worden en wat er zal gebeuren met een relevant aantal nog af te leveren diploma's. Tot slot worden CVO's bedankt voor ruim 60 jaar bewezen diensten.

In zijn advies waarschuwt de Vlor voor het begrip zijinstroom en vraagt zich af of twee trajecten op lange termijn houdbaar zijn. Is het niet eerder een theoretisch construct en in de praktijk moeilijk (financieel, inhoudelijk, organisatorisch) haalbaar? De Vlor vraagt zich ook af of alle doelgroepen effectief bediend kunnen blijven worden. De SERV waarschuwt in zijn advies voor een beperktere uitstroom van praktijkleerkrachten en het verlies van heel specifieke profielen van cursisten. De actiegroep kan zich scharen achter het advies dat hoger onderwijs en volwassenenonderwijs samen de job kunnen klaren.

Wat wordt er weggegooid? Door de schrapping van leerwegen wordt voorbijgegaan aan de noodzakelijke diversiteit van de werkvloer omdat doelgroepen niet langer samen zullen worden opgeleid. Verder schrapt men een cultuur van flexibiliteit die in 1987 startte met de eerste modulaire systemen. Het gaat om flexibiliteit op basis van vragen en noden uit het werkveld en maatwerk voor de volwassen cursist. Ze verwijst naar het lio-statuuut. Andere aspecten die overboord worden gegooid zijn een volwassenenanaap; een sterke binding met en inbedding in het werkveld; opleidingsconnecties met de sociaal-culturele sector, VDAB enzovoort; return on investment namelijk een kwaliteitsvolle output met een goedkope formule.

Drempelverhogend is een ander knelpunt. De opleiding zal minder fijnmazig en zwaarder worden, minder praktijkgericht en minder flexibel, het inschrijvingsgeld zal verhogen. Wat met het educatief verlot en de opleidingscheques?

Een laatste knelpunt is de toekomst van de leraren beroepspraktijk. Zij zijn essentieel voor tso, bso en dbso. Waar is er nog plaats voor ervaringsdeskundigen? Het wordt complexer voor de potentiële leraar, zeker voor masters voor het behalen van een vereist bekwaamheidsbewijs en voor vakdidactiek. Een veelheid aan lerarenopleidingen lijkt nodig maar is dat realistisch en rationeel?

6.2. Visie

De conceptnota vertrekt van de inschaling van de lerarenopleiding in de Europese kwalificatiestructuur, namelijk niveau 6 en 7, met de Europese erkenning als argument. Dat zou wervende en kwaliteitsvolle lerarenopleidingen tot gevolg hebben. Voor de spreker is het een handig middel voor een structuurhervorming van drie naar twee aanbieders. De Vlor stelt zelf dat men in de conceptnota vooral middelen en doelgroepen wil verschuiven in plaats van een inhoudelijke aanpak voorop te stellen. De kar wordt voor het paard gespannen.

Het zou beter zijn om eerst een beroepenstructuur voor onderwijs op te maken en vervolgens na te gaan of er meerdere profielen voor het vak van leerkracht

aangewezen zijn. Vervolgens zou men tot beroepskwalificatiedossiers moeten komen. Daarop zou dan de inhoud van de lerarenopleidingen moeten afgestemd worden: welke competenties in welk professioneel continuüm. Dan pas kan er gediscussieerd worden over wie welke lerarenopleiding kan aanbieden.

Als alternatief pleit de actiegroep om voor de instroom zoveel mogelijk leerwegen open te houden. Zij zijn voorstander van het bestaande 'preservice' model waarbij de geïntegreerde lerarenopleiding ('concurrent' model) bestaat naast de specifieke lerarenopleiding ('consecutive' model). Daarnaast is er nog een 'in-service' model (de lio-opleiding). Voor de doorstroom moeten middelen ingezet worden om de werkzekerheid van de startende leerkracht te verhogen. Bij de uitstroom worden de middelen ingezet op structurele aanvangsbegeleiding en het vermijden van een vroegtijdig vertrek door intensere ondersteuning en verdere opleidingen. Het moet komen tot een 'joint venture' waarbij de middelen gaan naar het stimuleren van expertisedeling en samenwerking in gelijkwaardigheid. Tot slot leest de spreker een aantal getuigenissen voor.

7. Vragen en opmerkingen van de leden

7.1. Tussenkomen van Caroline Gennez

Caroline Gennez hoort over de visie sommige sprekers zeggen dat de kar voor het paard is gespannen. Professoren Kelchtermans en Valcke wijzen er op dat een leerkracht een geëngageerde professional moet zijn in een goed aangestuurd schoolteam. Hoe kunnen in de huidige lerarenopleidingen de verschillende rollen versterkt worden? Bestaan hiervoor goede praktijkvoorbeelden? Moet er voor de verschillende onderwijsniveaus een onderscheid worden gemaakt?

Voor veel studenten is de lerarenopleiding niet langer een eerste keuze. Er is bij de instroom een verschuiving van aso naar tso en bso. Hoe kan die instroom verbeteren? De spreker is bezorgd als sommige sprekers vragen stellen bij de validiteit van een niet-bindende oriëntatieproef. Is het zinvol om hiermee door te gaan als het geen goed instrumentarium is om de aanvangscompetenties en de kwaliteit van de instroom te versterken? Hoe kan men de diversiteit verbeteren?

De bezorgdheid van de CVO's over de fijnmazigheid in het aanbod is belangrijk. Caroline Gennez erkent de unieke plek van CVO's hiervoor en voor het bereiken van de zijinstromers. Zij hoopt op constructieve samenwerkingsverbanden met de hogescholen en universiteiten en hun erkenning van de expertise van de CVO's.

Toon Martens pleit voor een gezond financieringsmodel. Samen met kwaliteitsverhoging staat dat in contrast met de besparingen in hoger onderwijs. Hoe rijmt de VLHORA dit met nieuwe taken? Hoe lopen de gesprekken tussen de minister en de actiegroep? De spreker heeft vele pleidooien gehoord voor een permanente professionalisering zowel van de leerkrachten als de leerkrachtopleiders. Wat zijn volgens de professoren hiervoor goede praktijkvoorbeelden?

Aan professor Valcke vraagt ze wat hij bedoelt met de minimumeisen.

Namens Elisabeth Meuleman vraagt zij of het sop de kool waard is? Worden door het inpassen van het lerarenberoep in de kwalificatiestructuur de bedreigingen niet groter dan de opportuniteiten? De inhoud staat te weinig centraal in de conceptnota omdat de tekorten in de instroom niet gebaat zijn met de voorgestelde oplossingen: de zijinstroom wordt zwaar gehypothekeerd en het vinden van sterke praktijkleerkrachten wordt allesbehalve evident. Verwijzend naar het EVALO-rapport lijkt het kwaliteitsverhaal genuanceerder te zijn dan

sommige gratuite discours. Tot slot vraagt ze hoe men de vervolgtrajecten in de praktijk zal brengen.

7.2. Tussenkomsst van Jo De Ro

Jo De Ro zal in zijn tussenkomsst een aantal vragen van zijn zieke collega Ann Brussee meenemen. Hij hoort veel goede analyses maar weinig alternatieven. Hij ontving vele reacties vanuit CVO's maar ook van leerkrachten van het bso, dbso en buso die stelden dat zij zonder de toenmalige D-cursus of GPB, of CVO-cursus nooit leerkracht zouden zijn geworden. Dat baart hem zorgen. Wil de hervorming van het secundair onderwijs slagen, dan moet men ook de beste mensen uit de praktijk vooraan in de klas krijgen. Zij dreigen verloren te lopen in de hogescholen. Professor Valcke stelde immers dat er nauwelijks differentiatie is in de lerarenopleiding met uitzondering van de CVO's. De spreker verwijst ook naar de uiteenzetting van Toon Martens die stelde dat zijn instelling gestopt is met differentiatie.

In zijn woonplaats Vilvoorde stelt hij vast dat 70 percent van de kleuters een andere dan de Belgische afkomst heeft. Noch de eerste, de tweede of zelfs derde generatie staan echter voor de klas. Hoe kunnen zij gestimuleerd worden voor de lerarenopleiding en uiteindelijk voor het uitoefenen van het beroep?

Klopt het dat bij de lerarenopleiders de jongere generatie weinig tot geen eigenlijke onderwijservaring heeft in het vakdomein waarover ze les geven? Dat wordt op het terrein als zeer onrechtvaardig en contraproductief ervaren. Theoretische en academische kennis bij de lerarenopleiders volstaat niet voor een kleuterjuf met allemaal anderstalige kleuters. De spreker heeft weinig sprekers horen pleiten pro het stageregistratiesysteem. Maar wat is het alternatief? Hij hoort nog regelmatig dat er te weinig stageplaatsen zijn.

Hij vraagt aan elk van de sprekers of ze voor of tegen de niet-bindende toelatingsproef zijn. Aan de voorstanders vraagt hij wat er nog zou moeten veranderen? Wat de stedelijke problematiek, taal enzovoort betreft die te weinig aan bod komen in de lerarenopleiding, vraagt hij hoe hieraan kan verholpen worden? Aan Nadine Engels vraagt hij in hoeverre de hervorming die werd doorgevoerd in de lerarenopleiding aan de VUB in de lijn ligt van de conceptnota.

7.3. Tussenkomsst van Koen Daniëls

Koen Daniëls merkt op dat 1 leraar in zijn carrière 1000 leerlingen beïnvloedt. Hij vraagt wat volgens de sprekers de inzet van het debat is. Gaat het om zoveel mogelijk studenten (en dus middelen en personeel) aantrekken of gaat het om de kwaliteit? Wat is de rol van de pedagogische begeleiding in de nascholing? Is er een reden waarom zij niet vernoemd werden?

Zal een goed resultaat op de niet-bindende toelatingsproef geen extra cachet geven aan de lerarenopleiding? Zijn er sprekers die voorstanders zijn van een bindende toelatingsproef? Hij is verbaasd over de reserves van sommige sprekers bij het stageregistratiesysteem. Wat is het alternatief? Sinds 2009 wordt er gepleit voor meer goede stageplaatsen. Anderzijds merkt hij dat er scholen zijn die stagestudenten van bepaalde opleidingen weigeren wegens onvoldoende kwaliteit.

Practice what you preach gaat ook op voor lerarenopleiders volgens de spreker. Zonder praktijkervaring geen goede lesgevers. Welk beleid voeren de verschillende opleidingen hieromtrent en is er een verschil hierbij tussen universiteiten, hogescholen en CVO's? Dezelfde vraag voor de evaluatie van de stagiairs.

Hoe definiëren de sprekers een zijinstromer? Wat is het verschil tussen een werkstudent in een hogeschool of academische lerarenopleiding en een zijinstromer bij een CVO? Wat de educatieve master betreft, vraagt Koen Daniëls of er geen nood is aan vakdidactisch onderzoek door vakspecialisten?

Hij zou het positief vinden om rolmodellen uit kansengroepen te hebben die leraar worden. De kwaliteit mag daarbij niet dalen. Klopt de vaststelling dat er geen probleem is bij de instroom maar dat ondanks alle inspanningen ze niet slagen omdat de basiskennis te beperkt is?

De kostprijs van een student lerarenopleiding aan een universiteit, hogeschool en CVO is erg verschillend. Is er een evenredig kwaliteitsverschil? Of kan er van elkaar geleerd worden?

7.4. Tussenkomsst van Jan Durnez

Jan Durnez is gecharmeerd door de opmerking van prof. Kelchtermans dat men moet stoppen met een deficitbenadering. Hij vindt dit erg belangrijk, ook in andere sectoren.

Hoe zien de sprekers een investering in de opleiding van de lerarenopleiders? Bestaan er goede buitenlandse voorbeelden van 'teaching support' hbo5? Volgens de inspectie komen weinig leerkrachten los van de handboeken. Wat is volgens de sprekers de rol van de inspectie, de pedagogische begeleiding, de lerarenopleiding en de schooldirectie hierin? Tot slot vraagt hij of een hervorming en versterking van de lerarenopleiding volstaat om jonge mensen te laten kiezen voor het onderwijsberoep of zijn er andere dringende ingrepen nodig vanuit de samenleving? Hij gelooft zelf niet in een strenge toegangsselectie om sterke leerkrachten te vinden, integendeel.

7.5. Tussenkomsst van Kathleen Krekels

Kathleen Krekels grijpt terug naar een van de beleidskeuzes van de conceptnota, namelijk dat iedere lerarenopleiding op maat van studenten en zijinstromers zal worden georganiseerd. Dat vraagt een dubbel traject en bijgevolg een grote flexibiliteit. Is het in de praktijk haalbaar om een dergelijke grote flexibiliteit te organiseren?

Een tweede beleidskeuze betreft de kennis, didactische vaardigheden en klasmanagement. Sommige sprekers vinden dat er veel aandacht gaat naar het microniveau maar de spreker vindt dat deels niet onterecht omdat het klasmanagement in de huidige opleidingen te weinig aan bod komt: in de praktijk wordt er te weinig ruimte geboden aan de stagiair om verschillende onderwijsvormen uit te proberen uit angst voor een slechte stage-evaluatie. Dat is echter belangrijk door de grotere diversiteit in de klassen, het M-decreet enzovoort. Delen de sprekers deze ervaring en wat zijn mogelijke oplossingen?

Een zwak punt in de huidige lerarenopleidingen is het gebrek aan voeling van opleiders en stagebegeleiders met de praktijk en de realiteit. Kan een opleiding van lerarenopleiders een antwoord bieden? Of ligt de oplossing in de samenwerking met het werkveld?

Wat zijn de ervaringen in de testfase met de niet-bindende toelatingsproef? Biedt het een oplossing voor het beoogde doel?

7.6. Tussenkomsst van Kathleen Helsen

Kathleen Helsen verwijst naar de stelling van prof. Kelchtermans dat in de conceptnota een aantal moeilijk te verwerven basiscompetenties te weinig aan bod komen. Dat is een belangrijke boodschap. Is het haalbaar om dat binnen de huidige opleiding in te passen? Of moet de lat voor de studenten hoger worden gelegd? Of moet een verbinding gelegd worden tussen opleiding en het starttraject? Specifiek aan prof. Kelchtermans vraagt ze waarom hij geen voorstander is van die verbinding, in tegenstelling tot Johan Veeckman.

Hoe kan de samenwerking tussen de scholen en de lerarenopleiding versterkt worden? Zitten hiervoor voldoende elementen in de conceptnota?

In de conceptnota is er voor hbo5 een te onderzoeken piste opgenomen. Voor de spreker moet een leerkracht naast vakdidactisch sterk ook een expert zijn. Kan de lat lager gelegd worden voor kandidaat-leerkrachten uit hbo5? Hoeveel jaren ervaring zijn er nodig om vakexpert genoemd te kunnen worden?

Verschillende sprekers zijn voorstander van het versterken van de opleiding van de lerarenopleider. Kathleen Helsen heeft echter niets gehoord over de nodige praktijkervaring binnen onderwijs.

Is de verplichte, niet-bindende toelatingsproef een goede piste? Zo niet, welke instrumenten moeten dan ingezet worden?

8. Antwoorden van de sprekers

8.1. Antwoorden van Johan Veeckman

Het is volgens *Johan Veeckman* een keuze van de Vlaamse Regering geweest om te komen tot een oriënteringsproef en op termijn een toelatingsproef voor alle opleidingen, te starten met de lerarenopleiding. Hij vindt dat de toelatingsproef alle kansen moet krijgen en op langere termijn moet worden bekeken. Hij tast in het duister over de invloed op de kwaliteit en kwantiteit. Hij benadrukt wel dat indien er een lagere kwantitatieve instroom is maar een hogere kwaliteit, de output dezelfde kan zijn en op termijn zou dit kunnen leiden tot een grotere appreciatie van het beroep. Hij is van oordeel dat het een roeping is.

Wat het gebrek aan diversiteit in de lerarenopleiding betreft, stelt hij vast dat de oorzaak vaak de taal is, en in het bijzonder het zogenaamde academisch taalgebruik. Dat gaat in het algemeen achteruit. Taalontwikkellend lesgeven doet het studierendement stijgen. Vaak starten jongeren uit kansengroepen al in de kleuterklas met een taalachterstand. Soms ook omdat ze te laat naar de kleuterklas gaan. Een tweede oorzaak van de beperkte diversiteit is de beperkte instroom. Vaak zijn het meisjes die verder studeren en dan nog eerder in een universitaire richting. Hij is het eens met Jo De Ro dat rolmodellen belangrijk zijn. Voor de huidige leerkrachten die geconfronteerd worden met de groeiende diversiteit zullen ze postgraduat en bijscholingscursussen organiseren. In de opleiding wordt ook getracht dit te integreren. Of het mogelijk is om al dergelijke basiscompetenties in een driejarige opleiding van de hogescholen of de SLO van de CVO's te krijgen, betwijfelt hij.

Wat de lerarenopleiders betreft, hebben VLIR en VLHORA een voorstel gedaan aan het kabinet om de bestaande expertise voor het opleiden van lerarenopleiders die gegroeid is uit de expertisenetwerken te bundelen in één programma toegankelijk voor alle hogescholen en universiteiten en onder de koepel van de Vlaamse lerarenvereniging VELOV.

8.2. Antwoorden van prof. dr. Martin Valcke

Volgens *Martin Valcke* is Vlaanderen internationaal gezien een uitzondering als het gaat over de toegang tot het hoger onderwijs. Alleen voor artsen en tandartsen is er een beperking. In landen waar er expliciet ingangsproeven zijn voor de lerarenopleiding zoals Finland, China en Vietnam, is er geen daling van de instroom. De predictieve validiteit van dergelijke proeven bedraagt maximum 15 percent. Dat is een normale score omdat het gaat om een selectie aan de ingangspoort die studenten wakker schudt. Vooral de motivatie voor de opleiding in het traject blijkt bepalend voor succes.

Er is geen diversiteit in de lerarenopleiding omdat er geen opleidingen zijn die hiermee omgaan. Er is een zeer grote noodzaak aan flexibele trajecten die echt rekening houden met specifieke groepen, zoals bijvoorbeeld in trajecten in Amerika en Canada waar veel migratie is.

De spreker is niet tegen het stageregistratiesysteem om mensen samen te brengen. Maar het zal het probleem niet oplossen. Lerarenopleidingen hebben behoefte aan permanent contact met het werkveld. Stages mogen niet gereduceerd worden tot lesgeven. Het volledige takenpakket moet aan bod komen. Hij is meer voorstander van contracten tussen opleidingen en stagescholen voor een langdurige samenwerking. Scholen moeten dan verplicht worden een contract af te sluiten.

Aan opleidingen voor lerarenopleiders wordt gewerkt. Een profiel is gemaakt. Als het gaat over de nodige praktijkervaring van opleiders dan verwijst hij ook naar het toestaan dat opleiders die zijn aangesteld in hoger onderwijs toch nog voor 20 of 30 percent in het lager of secundair onderwijs mogen werken. Sommige doen het nu al pro bono.

Wat de minimumeisen betreft, is dergelijke aanpak internationaal erkend. Men stelt welke competenties moeten behaald worden op een bepaald beheersingsniveau. Hij stelt de retorische vraag of men een piloot moet laten slagen die wel kan opstijgen maar nog niet zo goed kan landen. De kwaliteitseisen moeten erg hoog liggen want leerkracht is een precair beroep. Dat gaat geen potentiële leerkrachten weggagen maar wel het beroep ernstiger in aanzien doen stijgen.

Wat het loskomen van de handboeken betreft, vraagt hij om de ontwikkeling van een jonge leerkracht te respecteren. Vervolgens kan men omkadering en begeleiding geven.

Er bestaat internationaal een profiel met een hbo5-achtige beroepskwalificatie voor mensen met een specifieke taakstelling. Het kan een unieke kans zijn om door te groeien en om andere doelgroepen aan te trekken.

8.3. Antwoorden van prof. dr. Nadine Engels

Nadine Engels stelt dat de VUB de laatste jaren heel hard gewerkt heeft aan de samenwerking met de scholen en het versterken van de band met de praktijk. De stageverantwoordelijken bezochten verschillende scholen om de stages in overleg zinvol in te vullen. De indruk dat het aanbieden van een stage alleen de lerarenopleiding ten goede komt, moet verdwijnen. In de lerarenopleiding kan aan de VUB gekozen worden uit een range van stagetrajecten, van beperkt tot uitgebreid. Het optimumtraject omvat onder meer het project onderzoekende school waarbij teams bezig zijn met kwaliteitszorg rond het onderwijs. Er wordt getracht om het beeld van de leraar als geïsoleerde professional te doen verdwijnen. Tegelijk is het een voedingsbodem voor professionalisering van de

lerarenopleiders. De bedoeling is om te zoeken naar praktijkoplossingen op basis van theoretische kennis.

Praktijkkennis van lerarenopleiders is belangrijk, maar de beste leraren zijn niet noodzakelijk de beste lerarenopleiders. Kennis van de praktijk is ook geen garantie om een goede opleider te zijn.

Op de vraag hoe de leraar van de toekomst eruitziet, antwoordt Nadine Engels dat hierover verder moet worden nagedacht. Wat een goede praktijk is in de opleiding bijvoorbeeld, hangt af van het antwoord op die vraag. Willen we leraren als uitvoerders, leraren als professionals enzovoort? Uit de tussenkomsten die ze hoorde, besluit ze dat hierover verschillende visies bestaan. Volgens haar is er meer nodig dan een leerkracht-uitvoerder, namelijk een professional. Maar dat hoeft niet voor alle personeelscategorieën in het onderwijs te gelden. Een goede, functionele mix is noodzakelijk.

8.4. Antwoorden van prof. dr. Geert Kelchtermans

Geert Kelchtermans is geschrokken van de stelligheid waarmee een aantal clichés over de tegenstelling tussen theorie en praktijk werden geponeerd. Er is nood aan goede praktijkvoorbeelden. Dat is niet hetzelfde als voorbeelden van goede praktijk, waarbij men praktijken kopieert. Bij goede praktijkvoorbeelden probeert men een bepaalde praktijk inzichtelijk te maken en pas daarna te beoordelen.

Een initiële lerarenopleiding moet een opleiding zijn waarbij de competenties duidelijk zijn bij afstuderen en moet eindig zijn. Het moet losstaan van de aanvangsbegeleiding die een onderdeel zou moeten zijn van het professionaliseringsbeleid van een school. Het behoort tot de taak van de schoolteams om hierop toe te zien, samen met de pedagogische begeleiding. Dit is een ander systeem dan een diplomering in twee stappen: eerst een diploma behalen en dan nog twee jaar stage lopen om het einddiploma te behalen.

De spreker heeft gemerkt dat zijn pleidooi voor aandacht voor het mesoniveau werd vertaald in de competenties die te maken hebben met wat het klasniveau overstijgt. Hij bedoelt echter dat in het curriculum van de opleiding meer aandacht zou moeten zijn voor het inzicht verwerven in teamleiderschap, de groepsdynamiek binnen een leerkrachtenkorps enzovoort. Kennis daarvan kan helpen bij het tegengaan van de uitstroom van goede beginnende leerkrachten.

Wat het stageregistratiesysteem betreft, vraagt hij zich af wat men met dit systeem hoopt te bereiken. De beschikbaarheid van scholen voor stage spreiden over alle scholen? Men kan beter scholen duidelijk maken welke winst ze uit goed omkaderde stagiairs kunnen halen.

Zeggen dat wie nooit voor de klas heeft gestaan, geen goede lerarenopleider kan zijn, is te kort door de bocht.

Over de toekomstige toelatingsproef heeft Geert Kelchtermans weinig kennis. Enerzijds lijkt men een filter te willen inbouwen omwille van het lage slaagpercentage in het eerste jaar. Anderzijds denkt men dat hierdoor het prestige van de opleiding zal verhogen. Die redenering kan hij niet volgen. De meest valide manier om na te gaan of een student potentieel heeft als leerkracht, is te evalueren na het eerste jaar. Gelet op de kostprijs voor het ontwikkelen en up-to-date houden van de toelatingsproef en een predictieve validiteit van 15 percent, heeft hij zijn twijfels. Motivatie speelt ook een grote rol.

8.5. Antwoorden van Lut Lippeveld

Volgens *Lut Lippeveld* zijn de CVO's in het verleden gevraagd om, na aanwerving in een school, bepaalde profielen van leerkrachten op te leiden, zoals technici. Dat was niet altijd makkelijk. Ze is bereid om verder na te denken hoe het beter kan.

De duur van een opleiding loopt gelijk met de competenties die de cursisten nog moeten ontwikkelen: heel regelmatig gaan cursisten een langer traject volgen met meer dan 60 studiepunten. Er wordt veel tijd en energie gestoken in het opleiden van mensen met een andere taalachtergrond, ook hoger geschoolden. Als native speaker zullen zij dan eerder taalopleidingen geven. De cursisten hebben een diverse achtergrond met vaak een nuttige ervaring op een of ander vlak. Ze wijst er op dat de CVO's een EVC/EVK-beleid voeren zonder daarvoor over middelen te beschikken.

Ze is overtuigd dat er te weinig ambassadeurs zijn voor het onderwijsberoep en verwijst naar de getuigenissen aan het eind van haar presentatie. Ze moeten meer aan het woord komen. Er moet een rolmodel zijn zoals de ambassadeur voor Welzijn.

Verder pleit de spreker voor het opzetten van een werkgroep door de minister, die inzoomt op de vraag welke leerkracht er in de toekomst nodig is.

Tot slot zegt ze over de stage dat de leraren in opleiding aan de CVO's vaak leraar worden. Er zijn ook win-winprojecten. Vanaf het begin van de opleiding moeten de cursisten stage lopen. Ze begeleiden huiswerk via buddyprojecten. Een stageregistratiesysteem lijkt haar niet noodzakelijk, zeker als daardoor het echt kunnen werken in een school achteruitgaat.

8.6. Antwoorden van prof. dr. Toon Martens

Ook *Toon Martens* is geschrokken van een aantal geponeerde clichés. Wat oriëntatie en selectie betreft, stelt hij dat Vlaanderen heeft gekozen voor een open toegang tot hoger onderwijs. Dat heeft voor- en nadelen. Iedereen krijgt de kans om te starten. Er ontbreekt wel een sport op de kwalificatieladder, namelijk hbo5. Ongeveer 20 percent van de studenten die zich momenteel inschrijven voor een driejarige hogeschoolopleiding, zou beter starten in hbo5. Dat zal een deel van het probleem van oriëntatie en selectie oplossen.

Taalcompetenties zijn erg belangrijk voor het lerarenberoep. Daar stelt zich nog een probleem maar er wordt aan gewerkt. Hij verwijst ook naar de buddyprojecten in Leuven die een bewijs zijn dat de tijd van het zich opsluiten in klassen voorbij is.

De UCLL heeft gekozen voor het concept van samen opleiden met de scholen die de studenten een stage aanbieden. Er wordt getracht om te komen tot een win-winsituatie zodat ze geïnteresseerd zijn om stagiairs een plaats te geven. Dat lukt redelijk goed. Los van een stageregistratiesysteem is een positief engagement van scholen het belangrijkste. Uit een bevraging over de stage leren ze dat de werkdruk voor de ontvangende scholen een negatief gevolg is, maar positief is dat het kansen biedt voor professionalisering.

De spreker begrijpt dat sommige CVO's zich bedreigd voelen en campagne voeren maar hij beklemtoont dat niet alle CVO's de actie Red de zijinstroom ondersteunen.

Hij stelt dat het ook belangrijk is dat studenten met een diploma secundair onderwijs moeten kunnen doorgroeien. Hij vernoemt de teaching assistant die een volwaardig leraar zou kunnen worden via een zogenaamd zalmtraject, wat hij erg belangrijk vindt. In de hogescholen en universiteiten is ondertussen het beleid rond EVC/EVK redelijk goed uitgewerkt. Hij kan ook getuigenissen aanhalen van personen die via een verkorte bacheloropleiding leraar werden en daarover enthousiast zijn. Er zijn ook masters die leerkracht lager onderwijs worden.

De zijinstroom is geen exclusieve aangelegenheid van de CVO's: 10 percent van de studenten aan de UCLL zijn ouder dan 25 jaar. Het zou beter zijn om de krachten te bundelen, zoals bijvoorbeeld bij andere hbo5-opleidingen is gebeurd.

9. Replieken

Jo De Ro merkt op dat hij samen met andere onderwijsschepenen uit superdiverse steden zeer vaak van net afgestudeerde studenten uit lerarenopleidingen die gelegen zijn in steden, te horen krijgt dat ze tijdens hun stage nooit zijn geconfronteerd met taferelen die zich in die superdiverse scholen afspelen. Het kost veel moeite van collega-leerkrachten, directies en administratie om te vermijden dat zij ontgoocheld het onderwijs verlaten. Wanneer men als lerarenopleider moet uitleggen hoe een leerkracht moet omgaan met een diverse kleuterklas, zou het geen nadeel zijn als die opleider een dag per week bijvoorbeeld zou meedraaien in een dergelijke school. Dat is niet alleen een opdracht voor de lerarenopleiding maar ook Voka, SERV, UNIZO enzovoort moeten mee aan tafel gaan zitten zodat zij hun leden kunnen overtuigen samen te werken met bijvoorbeeld CVO's. De bezorgdheid is geen clichéopmerking maar komt vanuit inrichters van onderwijs die dagelijks met de realiteit worden geconfronteerd. Hij durft te stellen dat het bijna gaat om schuldig verzuim van de ganse onderwijssector als beginnende leerkrachten tijdens hun opleiding en stages geen kennis hebben gemaakt met de uitdagingen rond diversiteit en zorg. Dat wordt bevestigd door de onderzoekspraktijk die stelt dat er een nood is aan gedifferentieerde trajecten.

Hij herinnert eraan dat midden de jaren negentig er al modellen zijn uitgewerkt met een project om kleuterleidsters gedurende vijf jaar op te leiden door halftijds leren en halftijds werken als teaching assistant. Het was een aantrekkelijk model doordat men vanaf 18 jaar kon leren en tegelijk een loon ontvangen door te werken. Lijkt dit de sprekers een goed model voor een bepaalde doelgroep?

Tot slot stelt *Jo De Ro* dat hij nooit akkoord zal gaan met de idee dat praktijk-leerkrachten uit bso, buso, dbso in de toekomst via niveau 5 een diploma moeten halen om ze vervolgens teaching assistant te noemen. Het zijn volwaardige leerkrachten. De lat moet hoog liggen maar dat impliceert gedifferentieerde trajecten.

Koen Daniëls herinnert aan het regeerakkoord. Daarin zijn drie elementen ingeschreven die uit de evaluatie van de lerarenopleidingen (op de verschillende niveaus) in 2012 naar voor zijn gekomen als vastgestelde concrete problemen: vakkenkennis, vakdidactische vaardigheden en klasmanagement. Vier jaar later hoort hij nog steeds dezelfde signalen. Het gaat om oudercontacten, begeleidingsgesprekken, oriëntering van studenten enzovoort. Zijinstromers hebben bijvoorbeeld bij een klassenraad een geheel eigen inbreng. De zijinstroom moet goed gedefinieerd worden en een traject op maat krijgen. De concrete modaliteiten laat hij voorlopig in het midden. Ook de pedagogische begeleiding moet mee betrokken worden.

Toon Martens zegt dat studenten voor hun stage vaak de school kiezen waar ze zelf les hebben gevolgd. UCLL probeert er voor te zorgen dat hun studenten in verschillende contexten stage hebben gelopen. Dat stuit op veel weerstand van de studenten.

Jo De Ro pleit, gelet op het M-decreet, tegelijk ook voor minstens één stage in een school voor het buitengewoon onderwijs.

Toon Martens stelt vast dat de grote problemen zich voordoen bij de overgang van lager naar middelbaar onderwijs. Ook daar wordt aandacht aan besteed bij de opleiding voor leerkrachten secundair onderwijs.

Martin Valcke drukt zijn wens uit dat met de conceptnota en het nieuwe decreet de structuur en vorm van de lerarenopleidingen voor de volgende 30 jaar vastliggen. Hij pleit ervoor om de nodige experimenteerruimte te voorzien zoals bijvoorbeeld voor projecten zoals aangehaald door *Jo De Ro*.

Verder is hij voorstander om voor het aanleren van complexe vaardigheden eerst zogenaamde 'clinical simulations' (bijvoorbeeld voor gesprekken met ouders, klasmanagement) in te bouwen in de opleiding vooraleer over te gaan tot de beschermde praktijk en vervolgens de stage. Dat kan al vroeg in de opleiding.

Geert Kelchtermans deelt de zorg voor het omgaan met diversiteit al mag er geen vals onderscheid ontstaan tussen de gewone, makkelijke klaspraktijk en de multiculturele klaspraktijk en een klaspraktijk met veel zorgnoden. Hij stelt vast dat er weinig systematisch onderzoek is naar de stagedidactiek.

Hij is eveneens bezorgd over de moeilijkheid om bepaalde doelgroepen in de lerarenopleiding te krijgen, te houden en met succes te laten afstuderen. Dat is een gigantische uitdaging waar hij geen antwoord op heeft maar waar hij graag de oorzaken van zou kennen. Hij weigert te geloven dat het per se gaat om een gebrek aan capaciteiten. *Jo De Ro* merkt op dat er ook weinig mannelijke studenten afstuderen. *Geert Kelchtermans* zegt ter informatie dat aan zijn faculteit daarvoor een werkgroep diversiteit is opgericht.

Nadine Engels deelt mee dat de studenten lerarenopleiding aan de VUB niet kunnen ontsnappen aan de confrontatie met diversiteit. Er wordt gestart met een week 'Urban Education' waarbij de stad wordt ingetrokken. Doorheen de opleiding komen culturele, grootstedelijke en taalaspecten voortdurend aan bod. Ze vindt het wel belangrijk dat er geen 'culturaliserende' blik wordt aangemoedigd, namelijk dat kinderen alleen aangekeken worden op die kenmerken.

Tot slot benadrukt zij dat men niet mag verwachten dat elke leraar specialist is in alles. Er moet voortgebouwd worden op de sterktes van teams waarbij leerkrachten elkaar aanvullen. Dosering is noodzakelijk.

Kathleen HELSEN,
voorzitter

Koen DANIËLS,
verslaggever

Gebruikte afkortingen

aso	algemeen secundair onderwijs
banaba	bachelor-na-bachelor
bso	beroepssecundair onderwijs
buso	buitengewoon secundair onderwijs
CVO	centrum voor volwassenenonderwijs
dbso	deeltijds beroepssecundair onderwijs
EVALO	Evaluatie Lerarenopleidingen
EVC	elders verworven competentie/eerder verworven competentie/erkenning van verworven competenties
EVK	eerder verworven kwalificatie
GLO	geïntegreerde lerarenopleiding
GPB	getuigschrift van pedagogische bekwaamheid
hbo5	hoger beroepsonderwijs 5
ICT	informatie- en communicatietechnologie
KU Leuven	Katholieke Universiteit Leuven
lio	leraar in opleiding
M-decreet	decreet betreffende maatregelen voor leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften
NRO	Nationaal Regieorgaan Onderwijsonderzoek
NT2	Nederlands als tweede taal
SERV	Sociaal-Economische Raad van Vlaanderen
SLO	specifieke lerarenopleiding
tso	technisch secundair onderwijs
UCLL	University Colleges Leuven-Limburg
UGent	Universiteit Gent
UNIZO	Unie van Zelfstandige Ondernemers
VDAB	Vlaamse Dienst voor Arbeidsbemiddeling en Beroepsopleiding
VELOV	Beroepsvereniging voor Vlaamse Lerarenopleiders
VLHORA	Vlaamse Hogescholenraad
VLIR	Vlaamse Interuniversitaire Raad
Vlor	Vlaamse Onderwijsraad
Voka	Vlaams netwerk van ondernemingen
VUB	Vrije Universiteit Brussel